

Pracownicze
programy emerytalne
w 2008 roku

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
Struktura ppe w podziale na formy	4
Struktura pracodawców według kryterium siedziby oraz formy prawnej.....	6
Uczestnicy ppe.....	8
Składki.....	11
Wyплаты i wypłaty transferowe.....	15
Aktywa zgromadzone w ppe	17
Podsumowanie.....	18

Celem poniższego raportu jest prezentacja danych dotyczących pracowniczych programów emerytalnych (ppe). Opracowanie to przedstawia podstawowe informacje na temat ppe według stanu na dzień 31 grudnia 2008 r., jak również analizę porównawczą wybranych zagadnień przy uwzględnieniu danych za lata 1999-2008.

Wykorzystane w raporcie dane pozyskano od podmiotów zarządzających środkami gromadzonymi w ramach programów oraz od pracodawców prowadzących ppe, którzy, zgodnie z przepisami ustawy o ppe¹, zobowiązani są do przekazywania organowi nadzoru rocznej informacji dotyczącej realizacji prowadzonego programu.²

Wprowadzenie

Pracownicze programy emerytalne działające w ramach III filara zreformowanego systemu ubezpieczenia społecznego stanowią dobrowolną formę oszczędzania na cele emerytalne. Zgodnie z przepisami ustawy o ppe pracodawca tworzy dla swoich pracowników program umożliwiający gromadzenie środków na przyszłą emeryturę. Do wskazanej w zakładowej umowie emerytalnej instytucji finansowej odprowadzane są środki z tytułu składki podstawowej, którą finansuje pracodawca oraz z tytułu składki dodatkowej wnoszonej dobrowolnie przez uczestników programu z własnych środków.

Stosownie do przepisów ww. ustawy, pracownicze programy emerytalne mogą być prowadzone w jednej z czterech form:

- w formie pracowniczego funduszu emerytalnego,
- w formie umowy o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego,
- w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie pracowników z zakładem ubezpieczeń jako grupowe ubezpieczenie na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym,
- w formie zarządzania zagranicznego.³

Pracowniczy program emerytalny może być prowadzony przez pracodawcę samodzielnie jako program zakładowy lub też wspólnie z innymi pracodawcami, którzy zdecydowali się na jego realizację na jednakowych warunkach - jako program międzyzakładowy.

Według danych uzyskanych od podmiotów zarządzających, liczba uczestników pracowniczych programów emerytalnych wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 4,1% i wyniosła na koniec 2008 r. **325 tys.** osób, natomiast wartość aktywów zgromadzonych w ramach ppe spadła w porównaniu z 2007 r. o 5,2% i na koniec omawianego okresu wyniosła **3,6 mld zł**.

Pracodawcy prowadzący ppe w 2008 r. odprowadzili na konta swoich pracowników składki podstawowe w wysokości **806,0 mln zł**, zaś składki dodatkowe stanowiły kwotę **26,0 mln zł**.

¹ Art. 23 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. Nr 116 poz. 1207 z późn. zm.)

² Na podstawie raportów otrzymanych przez organ nadzoru do dn. 12.05.2009 r. (do dnia 12.05.2009 r. roczny obowiązek sprawozdawczy dotyczący realizacji prowadzonego programu został zrealizowany przez 96% pracodawców; którzy podlegali obowiązkowi złożenia do organu nadzoru informacji o prowadzonym ppe za rok 2008).

³ Do końca 2008 r. Komisja Nadzoru Finansowego nie wydała żadnej decyzji o wpisie do rejestru ppe programu prowadzonego w formie zarządzania zagranicznego.

Porównując odpowiednie dane z roku 2007 stwierdzić można, że do pracowniczych programów wpłynęło o 11,3% składek podstawowych więcej niż w roku 2007, przyrost składek był wyższy o około 3 pkt. proc. w stosunku do przyrostu zanotowanego w poprzednim roku.

W omawianym okresie złożono nieznacznie mniej wniosków o wpis programu do rejestru niż w 2007 r. (odpowiednio: 75 wniosków w 2008 r. i 82 wnioski w 2007 r.) W efekcie w 2008 r. do rejestru ppe wpisanych zostało 77 nowych programów (o 15 programów więcej niż w 2007 r.), w trakcie roku zostały wpisane do rejestru ppe programy, których wnioski pracodawcy złożyli pod koniec 2007 r. Biorąc pod uwagę formę, prawie 100% nowoutworzonych programów to ppe prowadzone w formie umowy grupowego ubezpieczenia z zakładem ubezpieczeń w formie grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym i w formie umowy o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego (odpowiednio: 49 i 27 ppe). W 2008 r. zarejestrowano jedynie 1 program w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

W 2008 r. wykreślono z rejestru ppe 18 programów (o 1 mniej niż w 2007 r.). Od roku 1999 łącznie wykreślono z rejestru ppe 152 programy.

Tabela 1: Wybrane dane dot. rynku ppe w latach 1999-2008

Wyszczególnienie	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Liczba działających ppe	3	29	150	182	207	342	906	974	1 019	1 078
Liczba uczestników ppe (w tys.)	0,03	5,39	55,27	81,22	96,48	129,09	260,25	281,53	312,12	325,01
Wartość składek podstawowych odprowadzonych w danym roku (w mln zł)	0,03	4,50	68,68	195,93	211,08	255,95	397,80	670,37	724,24	806,01
Wartość składek dodatkowych odprowadzonych w danym roku (w mln zł)	0,00	0,05	2,02	6,51	12,19	11,66	15,83	22,67	23,33	25,95
Wartość zgromadzonych aktywów na koniec roku (w mln zł)	0,03	4,73	71,23	279,83	526,97	919,45	1 695,47	2 793,15	3 806,44	3 607,74
Średnia roczna składka podstawowa na uczestnika (w zł)	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	2 705	2 445	2 818	2 845	2 975
Średnia roczna składka dodatkowa na uczestnika (w zł)	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	1 025	1 042	1 127	1 013	1 057
Średnia wartość rachunku ppe na koniec roku na uczestnika (w zł) ⁴	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	8 152	8 710	10 318	12 825	11 325

* - brak danych

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

W 2008 r. zanotowano, po raz pierwszy od roku 1999, spadek wartości zgromadzonych środków w ppe o prawie 200 mln zł, co skutkowało zmniejszeniem się o 1,5 tys. zł przeciętnej wartości środków zgromadzonych na rachunku uczestnika ppe.

Struktura ppe w podziale na formy

Na koniec 2008 r. w rejestrze ppe wpisanych było **1078** programów prowadzonych przez 1112 pracodawców⁵, w tym:

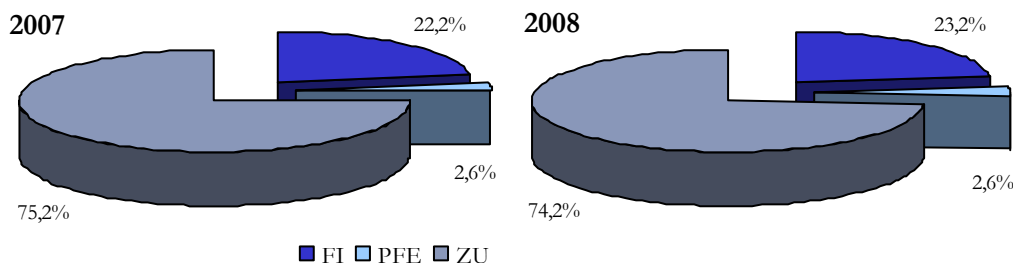
- **800** - w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym,

⁴ Średnia wyliczona jako iloraz wartości środków w ramach ppe na koniec roku i średniej liczby uczestników z początku i końca roku.

⁵ Część pracodawców realizuje programy o charakterze międzyzakładowym.

- 250 - w formie umowy o wnoszenie przez pracodawcę składek pracowników do funduszu inwestycyjnego,
- 28 - w formie pracowniczego funduszu emerytalnego.

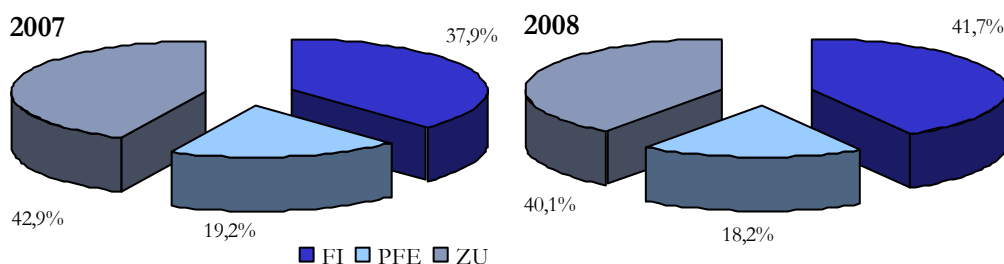
Wykres 1: Struktura ppe według liczby programów w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Najczęściej realizowaną formą ppe w 2008 r. były, podobnie jak w latach poprzednich, programy w formie ubezpieczeniowej, jednakże udział tej formy zmniejszył się w 2008 r. o około 1 pkt proc. w porównaniu do 2007 r. na rzecz zwiększenia udziału ppe w formie umowy z funduszem inwestycyjnym.

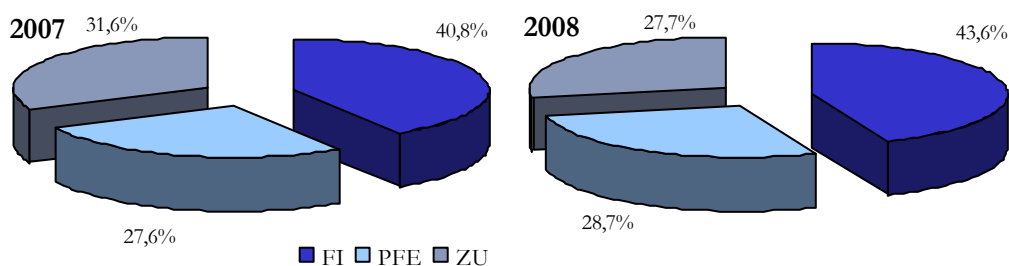
Wykres 2: Struktura ppe według liczby uczestników w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

W 2008 r. udział uczestników ppe w poszczególnych formach uległ nieznacznym zmianom w porównaniu do danych z roku 2007: o około 4 pkt proc. zwiększył się udział uczestników w formie umowy z funduszem inwestycyjnym, natomiast zmniejszyła się liczebność programów w formie pracowniczego funduszu (o 3 pkt proc.) i w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie pracowników z zakładem ubezpieczeń (prawie o 3 pkt proc.).

Wykres 3: Struktura ppe według wartości aktywów w poszczególnych formach

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Analizując strukturę rynku według wartości zgromadzonych w poszczególnych formach aktywów zauważyć należy, w porównaniu do 2007 r., zmniejszenie udziału wartości aktywów w formie umowy grupowego ubezpieczenia z zakładem ubezpieczeń (o około 4 pkt proc.) na rzecz wzrostu udziału aktywów zgromadzonych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym oraz w formie pracowniczego funduszu (odpowiednio o około 3 pkt proc. i 1 pkt proc.).

Struktura pracodawców według kryterium siedziby oraz formy prawnej

Na dzień 31 grudnia 2008 r. w rejestrze ppe wpisanych było **1078 ppe**. Najwięcej pracodawców prowadzących ppe działało na terenie województw: mazowieckiego, śląskiego oraz wielkopolskiego i udział ten kształtował się na podobnym poziomie jak w roku poprzednim.

Tabela 2: Udział pracodawców w rynku ppe w podziale na województwa (stan na dzień 31.12.2008 r.)

Województwo	Udział działających pracodawców w rynku ppe*
dolnośląskie	5,7%
kujawsko-pomorskie	4,7%
lubelskie	2,4%
lubuskie	1,8%
łódzkie	6,7%
małopolskie	9,2%
mazowieckie	17,4%
opolskie	3,8%
podkarpackie	4,0%
podlaskie	2,5%
pomorskie	9,5%
śląskie	13,3%
świętokrzyskie	1,7%
warmińsko-mazurskie	2,6%
wielkopolskie	12,2%
zachodniopomorskie	2,6%

* ze względu na zaokrąglenia, suma poszczególnych wartości w tabeli może nieznacznie różnić się od 100%

Źródło: UKNF - dane z rejestru ppe, obliczenia własne

Z danych zamieszczonych w tabeli poniżej wynika, że ponad 72% ogółu pracodawców prowadzących ppe, to spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjne.

Tabela 3: Udział pracodawców w rynku ppe w podziale na formę prawną (stan na dzień 31.12.2008 r.)

Forma prawna pracodawcy	Udział działających pracodawców w rynku ppe*
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	49,5%
Spółka akcyjna	22,9%
Spółdzielnia	11,4%
Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą	6,6%
Spółka jawna	4,0%
Jednostka badawczo-rozwojowa	1,2%
Spółka cywilna	0,9%
Państwowa jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną	0,6%
Szkoła wyższa	0,4%
Fundacja	0,4%
Stowarzyszenie	0,4%
Izba gospodarcza	0,3%
Przedsiębiorstwa państwowe	0,3%
Inne	1,2%

* ze względu na zaokrąglenia, suma poszczególnych wartości w tabeli może nieznacznie różnić się od 100%

Źródło: UKNF - dane z rejestru ppe, obliczenia własne

Uznając za kryterium przedmiot działalności pracodawców, którzy utworzyli ppe, możemy wyodrębnić 3 liczne grupy pracodawców prowadzących działalność: w przetwórstwie przemysłowym, handlu hurtowym i detalicznym, naprawie pojazdów samochodowych (włączając motocykle) oraz w dziale wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych. Pracodawcy z wymienionych powyżej sekcji PKD utworzyli łącznie prawie 50% programów.

Tabela 4: Udział pracodawców w rynku ppe w podziale na sekcję gospodarki według PKD (stan na dzień 31.12.2008 r.)

Sekcja gospodarki według PKD	Udział działających pracodawców w rynku ppe*
A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	1,9%
B Górnictwo i wydobywanie	3,0%
C Przetwórstwo przemysłowe	22,9%
D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	12,6%
E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	4,9%
F Budownictwo	6,9%
G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	13,1%
H Transport i gospodarka magazynowa	4,0%
I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	1,1%
J Informacja i komunikacja	2,4%
K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	7,7%
L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	5,2%
M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	8,4%
N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	1,9%
O Administracja publiczna i obrona narodowa	0,3%
P Edukacja	0,6%
Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	0,8%
R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	0,5%
S Pozostała działalność usługowa	1,7%

* ze względu na zaokrąglenia, suma poszczególnych wartości w tabeli może nieznacznie różnić się od 100%

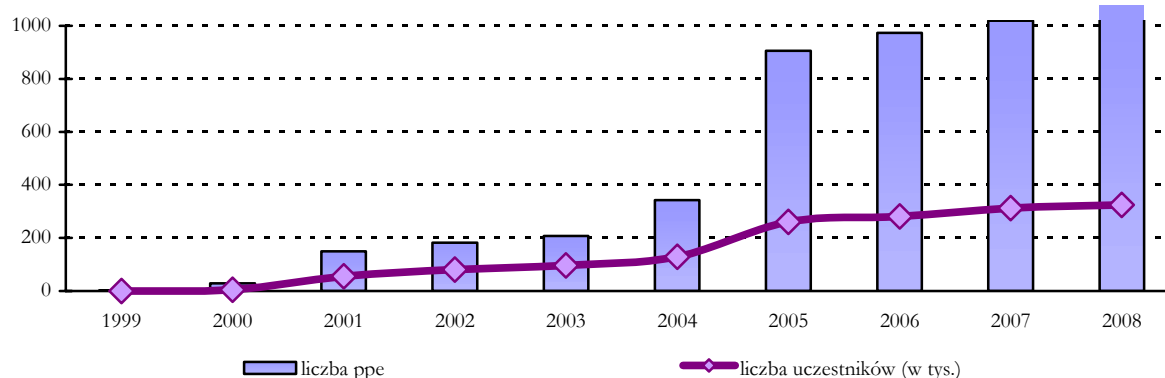
Źródło: UKNF - dane z rejestru ppe, obliczenia własne

Uczestnicy ppe

Liczba uczestników pracowniczych programów emerytalnych na koniec 2008 r. wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o około 13 tys. osób i wyniosła **325,0 tys.** uczestników.

Poniższy wykres prezentuje wzrost liczby programów oraz liczby uczestników ppe w latach 1999 -2008.

Wykres 4: Rozwój ppe – liczba programów oraz liczba uczestników ppe

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe, obliczenia własne

Najbardziej dynamiczny wzrost liczby uczestników nastąpił w 2008 r. w programach w formie umowy z funduszem inwestycyjnym, podobnie jak w 2007 r. Liczba osób objętych dodatkowym zabezpieczeniem emerytalnym w ramach ppe prowadzonych w tej formie w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła o 14,7% i wyniosła 135,6 tys. osób. Warto zaznaczyć, że w 2008 r. uczestnicy programów w formie umowy z funduszem inwestycyjnym stanowili najliczniejszą grupę w porównaniu z pozostałymi formami.

Tabela 5: Liczba uczestników czynnych i biernych w ppe (tys.)

Forma ppe	Liczba uczestników czynnych		Liczba uczestników biernych	
	2007	2008	2007	2008
FI	105,3	121,0	12,8	14,6
PFE	40,7	38,3	19,3	20,9
ZU	118,5	118,0	15,4	12,2
Ogółem ppe	264,6	277,3	47,6	47,7

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

W przypadku programów w formie umowy z zakładem ubezpieczeń odnotowano, po raz pierwszy od roku 1999, spadek liczby uczestników. Pracownicze programy w formie umowy z zakładem ubezpieczeń posiadały od 2005 r. do 2007 r. największą liczbę uczestników ppe, natomiast w 2008 r. z liczbą 130,2 tys. osób znalazły się na drugim miejscu pod względem liczby uczestników ppe. Jednocześnie, podobnie jak w roku poprzednim, w 2008 r. zaobserwowano nieznaczny spadek (o około 850 osób) liczby uczestników programów w formie pracowniczego funduszu emerytalnego. Z kolei widoczny jest wzrost liczby uczestników w programach w formie umowy z funduszem inwestycyjnym.

Na koniec 2008 r. 85,3% osób objętych dobrowolnym zabezpieczeniem emerytalnym w ramach ppe stanowili **uczestnicy czynni**, czyli osoby, na rzecz których w ostatnim kwartale pracodawca odprowadził składki podstawowe. Pozostałe 14,7% stanowili **uczestnicy bierni** tzn. osoby na rzecz których pracodawca nie odprowadzał składek, w szczególności w przypadku ustania uczestnictwa w ppe, wskutek wypowiedzenia udziału w programie lub zmiany pracodawcy. W 2008 r. wskaźnik ten wzrósł o około 0,5 pkt proc. na korzyść uczestników czynnych.

Wskaźnik uczestnictwa w pracowniczych programach emerytalnych na koniec 2008 r., wyznaczony jako stosunek liczby uczestników, na rzecz których wnoszone są składki do programów oraz liczby osób zatrudnionych u pracodawców prowadzących ppe, wyniósł około 75% i pozostał na niezmiennym poziomie w stosunku do roku poprzedniego.

Najwyższym wskaźnikiem uczestnictwa charakteryzowały się programy w formie pracowniczego funduszu emerytalnego (wskaźnik uczestnictwa na poziomie 81%), zaś najniższym – w formie umowy z zakładem ubezpieczeń (71%). Dla programów w formie umowy z funduszem inwestycyjnym powyższy wskaźnik wyniósł 79%.

Zdecydowana większość uczestników (prawie 90%) nie wносиła w 2008 r. składek dodatkowych, zatem w przypadku tej grupy uczestników środki wnoszone w ramach ppe pochodziły wyłącznie

z finansowanych przez pracodawców składek podstawowych. Ich wysokość, określona w zakładowej umowie emerytalnej, może wynosić nie więcej niż 7% wynagrodzenia będącego podstawą naliczania obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne.

Udział uczestników, którzy w omawianym okresie zdecydowali się na wnoszenie składki dodatkowej w ogólnej liczbie składkujących kształtował się na poziomie 10%. Analizując dane dotyczące liczby uczestników wnoszących składki dodatkowe można zaobserwować, że od 2005 r. występuje tendencja do nieznacznego wzrostu omawianego wskaźnika o około 0,5 pkt proc. rocznie, kiedy to nastąpiło znaczne obniżenie tego wskaźnika w stosunku do maksymalnego poziomu wskaźnika w wysokości 11-12% odnotowanego w latach 2003-2004.

Tabela 6: Udział uczestników wnoszących składki dodatkowe w liczbie uczestników czynnych ogółem

Forma ppe	Udział uczestników wnoszących składki dodatkowe w ogólnej liczbie uczestników składkujących	
	2007	2008
FI	10,6%	11,7%
PFE	10,8%	10,0%
ZU	7,6%	7,9%
Ogółem ppe	9,3%	9,8%

Źródło: UKNF - dane pozyskane od pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Największy udział w ppe według wielkości programu, mierzony ogólną liczbą uczestników, miały w 2008 r., podobnie jak w 2007 r., programy, w których liczba osób objętych dodatkowym zabezpieczeniem emerytalnym nie przekraczała 50.

Tabela 7: Struktura rynku ppe według wielkości programów (stan na dzień 31.12.2008 r.)

Wielkość ppe według liczby uczestników ogółem	Udział w rynku według wielkości ppe
do 50	51,6%
51-100	15,2%
101-200	13,3%
201-300	5,3%
301-400	3,4%
401-500	1,3%
501-1000	4,5%
1001-1500	1,9%
1501-2000	0,7%
powyżej 2000	2,7%
Ogółem ppe	100,0%

Źródło: UKNF - dane pozyskane od zarządzających ppe, obliczenia własne

Udział w rynku „małych ppe”, tzn. ppe, gdzie pracodawca zatrudnia do 50 pracowników, podobnie jak w 2007 r., wyniósł około 40%. Dominującą grupę $\frac{3}{4}$ ppe stanowiły programy, gdzie pracodawcy zatrudniali do 250 pracowników.

Tabela 8: Struktura rynku ppe według wielkości pracodawców prowadzących ppe

Poziom zatrudnienia	Udział w rynku pracodawców prowadzących ppe według wielkości zatrudnienia	
	2007	2008
racowników	39,1%	40,3%
pracowników	37,7%	35,8%
↓ pracowników	10,0%	10,6%
powyżej 500 pracowników	13,2%	13,3%

Źródło: UKNF - dane pozyskane od pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Składki

Zgodnie z ustawą o ppe, wysokość składki podstawowej określają zapisy zakładowej umowy emerytalnej i może być ona ustalona procentowo od wynagrodzenia, w jednakowej kwocie dla wszystkich uczestników lub też procentowo od wynagrodzenia z określeniem jej maksymalnej kwotowej wysokości.

Na 1078 funkcjonujących ppe na koniec 2008 r., w przypadku 766 programów wysokość finansowanej przez pracodawcę składki została określona jako procent od wynagrodzenia. W pozostałych programach wysokość składki podstawowej została określona kwotowo i mieściła się w przedziale od 40 do 190 zł w ppe prowadzonych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym oraz od 10 do 410 zł w programach w formie umowy z zakładem ubezpieczeń. W przypadku ppe prowadzonego w formie pracowniczego funduszu emerytalnego we wszystkich programach wysokość składki podstawowej została określona procentowo. Analizując dane przedstawione w tabeli poniżej, zauważa się w 2008 r. zwiększenie udziału ppe, w których wysokość składki podstawowej zapisana w umowie zakładowej została określona procentowo, na maksymalnym wynikającym z przepisów prawa poziomie, wynoszącym 7% wynagrodzenia. Udział liczby ppe, gdzie wysokość składki określona jest kwotowo, spadł w 2008 r. o około 1 pkt proc. w stosunku do danych liczbowych za rok 2007.

Tabela 9: Wysokość składki podstawowej określona w zakładowej umowie emerytalnej

Składka podstawowa w umowie zakładowej	Liczba ppe		Udział w rynku*	
	2007	2008	2007	2008
poniżej 1%	1	23	0,1%	2,1%
1%-1,99%	16	23	1,6%	2,1%
2%-2,99%	62	68	6,1%	6,3%
3%-3,99%	94	94	9,2%	8,7%
4%-4,99%	74	77	7,3%	7,1%
5%-5,99%	112	110	11,0%	10,2%
6%-6,99%	53	58	5,2%	5,4%
7,00%	303	336	29,7%	31,2%
wysokość składki określona kwotowo	304	312	29,8%	28,9%
Ogółem ppe	1 019	1 078	100,0%	100,0%

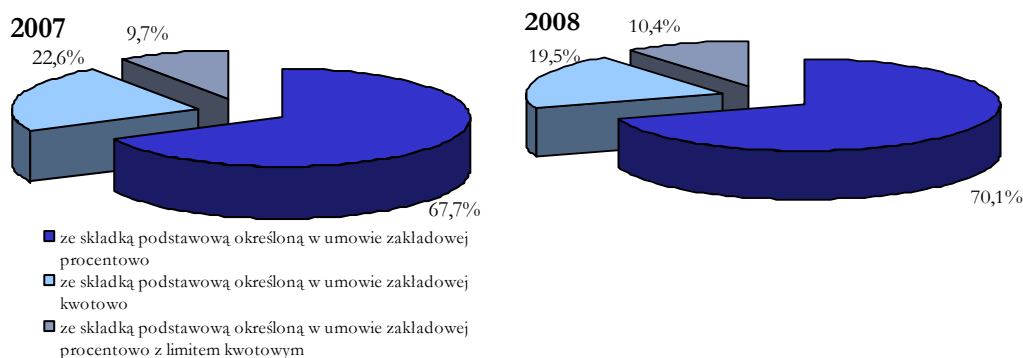
* ze względu na zaokrąglenia, suma poszczególnych wartości w tabeli może nieznacznie różnić się od 100%

Źródło: UKNF – dane z rejestru ppe, obliczenia własne

Wśród 54 wpisanych w 2008 r. do rejestru ppe programów ze składką podstawową określoną w umowie zakładowej procentowo, prawie 52% to programy z wysokością składki podstawowej na poziomie 6-7%, ponadto w ppe określonych w umowie zakładowej kwotowo zarejestrowano 1 ppe ze składką podstawową w wysokości 10 zł, 7 w przedziale kwotowym od 50 do 84 zł oraz 7 w przedziale od 100 do 195 zł.

Najniższy udział w utworzonych w 2008 r. programach miały ppe ze składką podstawową określoną w umowie zakładowej procentowo z limitem kwotowym, a ich liczba wyniosła 8.

Wykres 5: Struktura utworzonych ppe w 2008 r. według limitu składki podstawowej

Źródło: UKNF - dane z rejestru ppe, obliczenia własne

Wśród 77 programów zarejestrowanych w 2008 r. 97% stanowiły ppe, które określili w umowie zakładowej składkę dodatkową kwotowo, podobny wskaźnik udziału zanotowano w 2007 r. Tak określona wysokość składki dodatkowej wahała się w przedziale od 10 do 50 zł, przy czym połowę (37 ppe) stanowiły programy z najwyższą kwotą składki, czyli 50 zł.

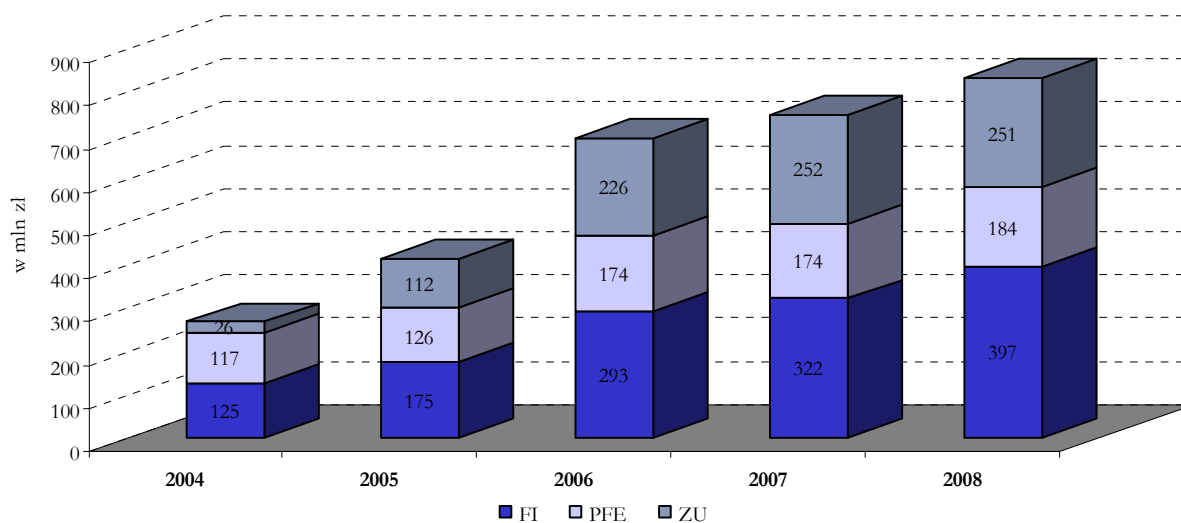
Pozostałe 2 ppe określili w umowie zakładowej składkę dodatkową z limitem procentowym w wysokości 0,50% oraz 1% wynagrodzenia uczestnika.

W 2008 r. do pracowniczych programów emerytalnych odprowadzono łącznie prawie **832,0 mln zł** składek, w tym **806,0 mln zł** z tytułu składek podstawowych i **26,0 mln zł** z tytułu składek dodatkowych. Łączna suma składek odprowadzonych w omawianym okresie wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 11,3% (analogiczny wskaźnik dla roku poprzedniego to 7,9%), a przyrost liczby uczestników ppe wyniósł w 2008 r. 4,1% (w 2007 r. 10,9%).

W 2008 r. przyrost składki odnotowano nie we wszystkich formach ppe: umowa z zakładem ubezpieczeń to jedyna forma ppe, w której składka nieznacznie spadła w stosunku do kwoty odprowadzonej do programów w 2007 r. (o 0,8 mln zł), a liczba uczestników zmniejszyła się o około 3,7 tys. osób.

Poniższy wykres prezentuje łączną sumę składek w poszczególnych formach odprowadzonych w ostatnich 5 latach.

Wykres 6: Łączna suma składek odprowadzonych w danym roku w latach 2004-2008

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Do 2003 r. najwięcej składek odprowadzono do pracowniczych funduszy emerytalnych, natomiast od 2004 r. tendencja ta zmieniła się i najwyższe kwoty składek odprowadzane są do funduszy inwestycyjnych.

Suma składek podstawowych odprowadzanych w 2008 r. przez pracodawców na rzecz uczestników stanowiła prawie 97% łącznej kwoty składek odprowadzonych na rachunki uczestników w omawianym okresie i udział ten nie zmienił się w stosunku do poprzedniego roku.

Wskazując na proporcje pomiędzy wielkością składek podstawowych i dodatkowych odprowadzanych w ramach ppe należy pamiętać, iż znowelizowana ustawa o ppe, która weszła w życie z dniem 1 czerwca 2004 r. wprowadziła limit kwoty składek dodatkowych, które mogą być wpłacone przez uczestnika ppe w danym roku (limit ten określony został w wysokości odpowiadającej trzykrotności limitu obowiązującego w IKE). Ustawą z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o indywidualnych kontach emerytalnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 220, poz. 1432) wprowadzono przepis, iż suma składek dodatkowych wniesionych przez uczestnika ppe do jednego programu w ciągu roku kalendarzowego nie może przekroczyć kwoty odpowiadającej czteroipółkrotności przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok. W 2008 r. była to kwota około 12 tys. zł.

Średnia wysokość składki dodatkowej w ppe, podobnie jak i wartość środków wnoszonych w ramach IKE, kształtowała się w 2008 r. znacznie poniżej wyznaczonych limitów: wysokość średniej wpłaty na IKE wyniosła 1.561 zł, natomiast średnia roczna składka dodatkowa na jednego uczestnika ppe w 2008 r. wyniosła 1.001 zł.⁶ Powyższe wartości świadczą o stosunkowo małej skłonności

⁶ Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek dodatkowych odprowadzonych w ramach ppe w 2008 r. i średniej liczby uczestników wnoszących składki dodatkowe z początku i końca roku.

do oszczędzania na cele emerytalne z własnych środków, nie są zaś związane z ustawowymi ograniczeniami w zakresie limitów kwot, jakie mogą być wpłacone do ppe.

Dane z lat 2004-2008 wskazują na wyraźną tendencję nie tylko niskiego udziału składki dodatkowej w składkach ogółem, ale zmniejszania się tego wskaźnika: z 4,4% w 2004 r. do 3,1% w 2008 r. Powyższe zjawisko w części wynika z faktu, iż w programach zarejestrowanych w ostatnich latach skłonność uczestników do wnoszenia składek dodatkowych była mniejsza niż w ppe utworzonych w latach wcześniejszych. W prawie 60% programów zarejestrowanych w 2006 i 2007 r. żaden z uczestników nie wnosił składek dodatkowych. W 2008 r. odsetek uczestników nie wnoszących składek dodatkowych nieznacznie zmniejszył się i wyniósł 53%.

Średnia roczna składka podstawowa przypadająca na jednego uczestnika ppe w 2008 r. wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 130 zł i w skali całego rynku wyniosła prawie 3 tys. zł.

Średnia roczna składka dodatkowa odprowadzona przez uczestnika do ppe w omawianym okresie spadła o 12 zł w porównaniu do średniej obliczonej za rok 2007 i wyniosła nieco powyżej 1,0 tys. zł.

Tabela 10: Wysokość średniej rocznej składki podstawowej i dodatkowej na uczestnika (kwoty w zł)

Forma ppe	Średnia roczna składka podstawowa ⁷		Średnia roczna składka dodatkowa	
	2007	2008	2007	2008
FI	3 114,4	3 395,4	1 028,1	1 179,9
PFE	4 011,4	4 469,2	1 616,9	1 620,3
ZU	2 178,1	2 073,5	675,6	632,3
Rynek ppe	2 845,2	2 974,9	1 012,7	1 056,6

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Przeciętna wysokość składki podstawowej i dodatkowej w 2008 r., przypadająca na jednego uczestnika ppe, była najwyższa w programach prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego, najniższa zaś – w ramach ppe prowadzonych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń. Relacja ta utrzymuje się od 2005 r. Natomiast w latach 2002-2004 średnie składki podstawowe dla ppe prowadzonych w formie funduszu emerytalnego oraz w formie funduszu inwestycyjnego kształtowały się na podobnym poziomie.

W programach prowadzonych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń średnia składka podstawowa w 2008 r. uległa obniżeniu o 104,6 zł, natomiast w pozostałych formach nastąpił wzrost wartości średniej rocznej składki podstawowej na uczestnika w porównaniu z danymi za 2007 r.

W 2008 r. odnotowano na rynku ppe, podobnie jak w roku 2007, spadek średniej składki dodatkowej wnoszonej przez uczestników ppe, najwyższy w zakładach ubezpieczeń (o 51 zł). Wzrosła kwota średniej składki dodatkowej przypadająca na uczestnika w programach prowadzonych w formie umowy z pracowniczym funduszem emerytalnym oraz w formie umowy z funduszem inwestycyjnym (odpowiednio o 115 zł i o 8 zł).

⁷ Średnia wyliczona jako iloraz wartości sumy składek podstawowych odprowadzonych w ramach ppe w 2006 r. i średniej liczby uczestników, na rzecz których pracodawca odprowadzał składki podstawowe z początku i końca roku.

Wypłaty i wypłaty transferowe

Zgodnie z ustawą o ppe, zgromadzone przez uczestnika na jego rachunku środki mogą podlegać wypłacie, wypłacie transferowej (do innego ppe lub na IKE) lub zwrotowi. Przesłanki do wycofania środków z programu, w każdym z wyżej wymienionych przypadków, są szczegółowo określone przepisami prawa.

Wypłata zgromadzonych oszczędności może nastąpić:

- na wniosek uczestnika po osiągnięciu przez niego 60 roku życia,
- na wniosek uczestnika po przedstawieniu przez niego decyzji o przyznaniu prawa do emerytury i po ukończeniu 55 roku życia,
- na wniosek osoby uprawnionej - w przypadku śmierci uczestnika,
- bez wniosku uczestnika w przypadku ukończenia przez niego 70 lat (o ile wcześniej nie wystąpił z wnioskiem o wypłatę środków).

W 2008 r. na rzecz osób uprawnionych lub uposażonych wypłacono łącznie kwotę prawie **92,8 mln zł**, o ponad 20 mln zł więcej niż w 2007 r. Wypłaty te dotyczyły około **8,5 tys. uczestników** ppe, około 2 tys. osób więcej niż w 2007 r. otrzymało wypłaty, a średnia wartość wypłaconych środków przypadających na 1 osobę wyniosła około 11 tys. zł.

Tabela 11: Wysokość wypłat oraz średnia wartość wypłaty przypadająca na 1 uczestnika

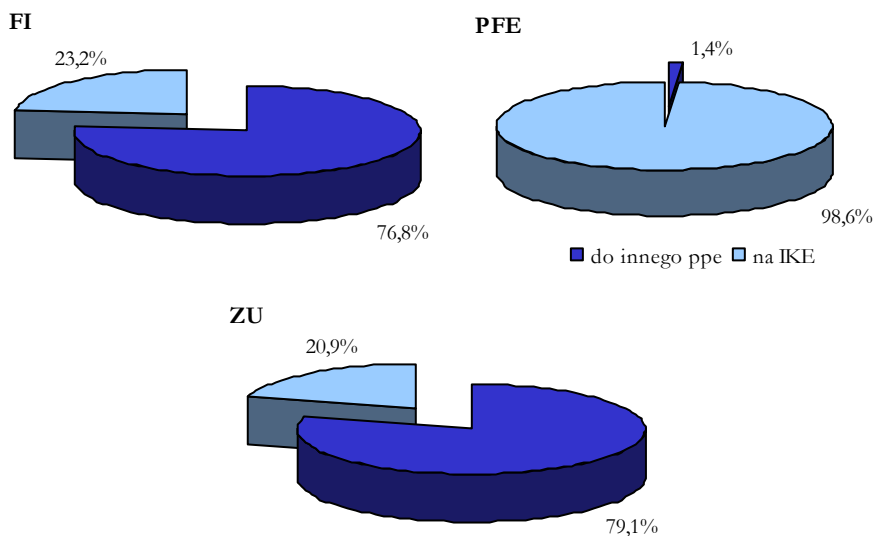
Forma ppe	Kwota wypłat (w tys. zł)		Średnia wypłata na uczestnika (w zł)	
	2007	2008	2007	2008
FI	25 003,5	29 974,5	11 565	9
PFE	12 827,0	27 427,5	11 029	14
ZU	34 633,1	35 418,2	12 981	9
Rynek ppe	72 463,6	92 820,1	12 091	10

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Najwyższy udział w wypłatach miały zakłady ubezpieczeń (35,4 mln zł) i fundusze inwestycyjne (30 mln zł), w tych instytucjach wypłacono łącznie ponad 70% kwoty wypłat dokonanych na rzecz uprawnionych lub uposażonych.

Zgodnie z ustawą o ppe, zgromadzone przez uczestnika środki mogą zostać także przetransferowane do ppe prowadzonego przez innego pracodawcę lub też na indywidualne konto emerytalne. W omawianym okresie dokonano transferu zgromadzonych środków na kwotę **157,4 mln zł**, z czego prawie 67% stanowiły wypłaty do innego ppe. Na ukształtowanie się takiej relacji wpłynęły wypłaty transferowe zrealizowane w ppe prowadzonych w formie umowy z funduszem inwestycyjnym oraz w formie umowy z zakładem ubezpieczeń, natomiast w ppe prowadzonych w formie pracowniczego funduszu emerytalnego 98,6% wypłat transferowych dokonano na IKE.

Wykres 7: Struktura wypłat transferowych w 2008 r. w poszczególnych formach ppe

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Tabela 12: Wartość wypłat transferowych do ppe prowadzonego przez innego pracodawcę dokonanych z programów w poszczególnych formach

Forma ppe	Kwota wypłat transferowych dokonanych do innego ppe (w tys. zł)		Struktura (w %)	
	2007	2008	2007	2008
FI	38 945,2	58 318,4	36,4%	55,6%
PFE	310,6	323,6	0,3%	0,3%
ZU	67 692,7	46 194,3	63,3%	44,1%
Rynek ppe	106 948,5	104 836,3	100,0%	100,0%

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Wypłaty transferowe do ppe prowadzonego przez innego pracodawcę dotyczyły około 6,1 tys. osób, co oznacza, że średnia wypłata transferowa na jednego uczestnika pomiędzy ppe wyniosła około 17,3 tys. zł.

Zgodnie z informacjami uzyskanymi od podmiotów zarządzających środkami w ppe, w 2008 r. uczestnicy pracowniczych programów emerytalnych przetransferowali ponad 52,5 mln zł na indywidualne konta emerytalne. Wypłaty transferowe z ppe na IKE dotyczyły 3,5 tys. osób. Średnia wypłata transferowa środków z ppe na rachunek IKE w omawianym okresie wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,8 tys. zł i wyniosła w 2008 r. 15,1 tys. zł.

Tabela 13: Wypłaty transferowych na IKE

Wyszczególnienie	2007	2008
Liczba wypłat transferowych	3 307	3 468
Wartość wypłat transferowych (w tys. zł)	44 184	52 523
Średnia wypłata transferowa na rachunek IKE (w tys. zł)	13,4	15,1

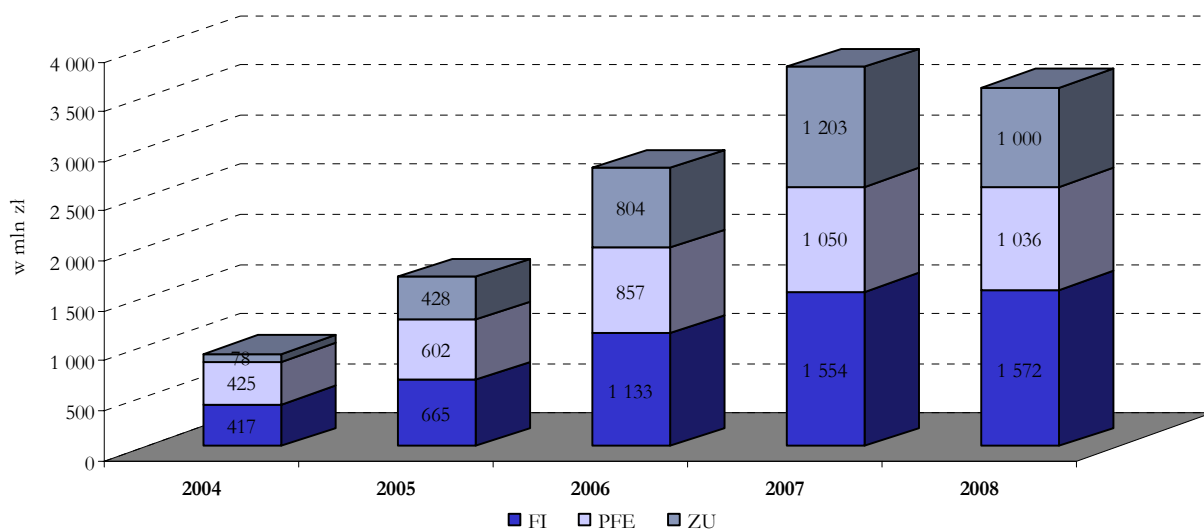
Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Aktywa zgromadzone w ppe

Wartość zgromadzonych aktywów w ppe na koniec 2008 r. wyniosła **3,6 mld zł**, co stanowiło spadek o 5,2% w porównaniu do analogicznych danych za 2007 r. W 2008 r. po raz pierwszy od 1999 r., kiedy powstały ppe, zanotowano spadek wartości zgromadzonych aktywów o prawie 200 mln zł. Na powyższe miała wpływ koniunktura rynku finansowego w Polsce w 2008 r., co z kolei wpłynęło na efekty inwestycyjne instytucji finansowych prowadzących pracownicze programy emerytalne.

Wykres 8: Aktywa ppe zgromadzone w poszczególnych instytucjach finansowych w latach 2004-2008 (według stanu na koniec danego roku)

Źródło: UKNF - dane pozyskane od podmiotów zarządzających środkami w ppe i pracodawców prowadzących ppe, obliczenia własne

Największy udział w rynku ppe mierzony wartością zgromadzonych aktywów w 2008 r. miały fundusze inwestycyjne. Na koniec omawianego okresu, wartość zgromadzonych oszczędności w tych instytucjach to kwota 1 572 mln złotych, co stanowiło 43,6% całkowitej kwoty zgromadzonych środków w ppe. Ponadto w tej formie nie zanotowano spadku wartości aktywów, tak jak to miało miejsce w pozostałych formach, a wzrost o 18 mln zł. Na powyższą sytuację znaczny wpływ miał przyrost kwot składek w wysokości 84 mln zł wpłacanych do ppe w 2008 r., gdzie prawie 90% wymienionej kwoty przypadło na fundusze inwestycyjne. Tak znaczny przyrost składek w ppe w formie umowy z funduszem inwestycyjnym zniwelował ujemne efekty inwestycyjne związane z kryzysem na rynku finansowym. Udział pozostałych form w aktywach ppe przedstawiał się następująco: w formie umowy z pracowniczym funduszem emerytalnym 28,7%, w formie umowy z zakładem ubezpieczeń 27,7%.

Udział funduszy inwestycyjnych w rynku ppe mierzony wielkością zgromadzonych aktywów był wyższy od zanotowanych w latach poprzednich (w 2006 r. i w 2007 r. 41%). Jednocześnie obserwowany jest powolny spadek udziału aktywów pracowniczych funduszy emerytalnych w aktywach całego rynku (2006 r. niecałe 31%, zaś w 2007 r. 28%). Powyższa tendencja może wiązać się z brakiem rejestracji nowych programów w tej formie (w 2008 r. do rejestru ppe wpisany został 1 program w tej formie), przy jednoczesnym bardziej dynamicznym przyroście nowych ppe w pozostałych dwóch formach.

W 2008 r. spadł udział aktywów zgromadzonych w ramach ppe w formie umowy z zakładem ubezpieczeń w aktywach ogółem i wyniósł prawie 28%. Udział ten wzrastał systematycznie w latach 2005-2007 i wynosił odpowiednio: w 2005 r. 25%, w 2006 r. 29%, a w 2007 r. prawie 32%. W ppe prowadzonych w formie umowy z zakładem ubezpieczeń zaobserwowano w 2008 r. najwyższy spadek zgromadzonych oszczędności w porównaniu z rokiem poprzednim - o prawie 17%. Dla porównania, w pracowniczych funduszach emerytalnych spadek ten był marginalny i wyniósł około 1%, natomiast w funduszach inwestycyjnych zanotowano niewielki wzrost o około 1%.

Podsumowanie

Analizując poszczególne dane liczbowe dotyczące pracowniczych programów emerytalnych za rok 2008 oraz porównując je z odpowiednimi danymi za lata 2004-2007, nie odnotowuje się diametralnych zmian, wywołanych przez kryzys finansowy, który w Polsce ujawnił się w drugiej połowie 2008 r. W tym okresie zarejestrowano 77 nowych ppe, o 15 ppe więcej niż w 2007 r. Pozytywnym zjawiskiem odnotowanym w 2008 r. jest fakt objęcia kolejnych 12,7 tys. osób dodatkowym zabezpieczeniem emerytalnym (w 2007 r. 20,0 tys. osób). Negatywnym zjawiskiem, który ma bezpośredni związek z sytuacją na rynkach finansowych, jest spadek wielkości aktywów zgromadzonych w ramach ppe o 5,2%. Dla porównania, wartość aktywów zgromadzonych na indywidualnych kontaktach emerytalnych spadła w 2008 r. w porównaniu do roku poprzedniego o 13,4 %.

Funkcjonowanie pracowniczego programu emerytalnego jest bezpośrednio zależne od kondycji finansowej pracodawcy, który zobowiązany jest do finansowania składek podstawowych za pracowników będących uczestnikami programu. Negatywna kondycja pracodawców, wywołana skutkami kryzysu gospodarczego, może w przyszłości przełożyć się wprost na możliwości pracodawcy do prowadzenia pracowniczego programu emerytalnego oraz na skłonność pracodawców do zakładania nowych programów. Efekty kryzysu gospodarczego, związane z sytuacją finansową pracodawców mogą w przyszłych okresach wpłynąć na rynek pracowniczych programów emerytalnych poprzez:

- likwidację ppe w wyniku wykreślenia pracowniczych programów emerytalnych z rejestru prowadzonego przez organ nadzoru, na wniosek pracodawcy i po spełnieniu warunków wynikających z ustawy o ppe,
- ograniczanie przez pracodawcę wysokości dotychczas odprowadzanych składek podstawowych,
- zawieszenie odprowadzania składek podstawowych,
- spadek liczby wniosków o wpis ppe do rejestru prowadzonego przez organ nadzoru.

Dane przekazane przez pracodawców oraz instytucje finansowe zarządzające środkami pracowniczych programów emerytalnych, dotyczące prowadzonych pracowniczych programów emerytalnych w 2008 r., nie ujawniły dużej skali ww. efektów. Z analizy danych wynika, iż łączna suma składek odprowadzonych w 2008 r. wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 11,3% (analogiczny wskaźnik dla roku poprzedniego to 7,9%), co było związane ze wzrostem wynagrodzeń w gospodarce

narodowej oraz z przyrostem liczby uczestników ppe, który wyniósł w 2008 r. 4,1% (w 2007 r. 10,9%). W 2008 r. złożono nieco mniej wniosków o wpis programu do rejestru niż w 2007 r. (odpowiednio: 75 wniosków w 2008 r. i 82 wnioski w 2007 r.). W 2008 r. wykreślono z rejestru ppe 18 programów (o 1 mniej niż w 2007 r.). Ponadto wydano 300 decyzji o wpisie zmian do rejestru ppe oraz 1 decyzję o wpisie porozumienia o zawieszeniu naliczania i odprowadzania składek podstawowych do programu. Powyższe dane świadczą o tym, że w 2008 r. efekty związane z sytuacją na rynkach finansowych nie przełożyły się na rynek ppe w obszarach związanych z prowadzeniem pracowniczych programów przez pracodawców. Rachunki uczestników tej części systemu emerytalnego zostały zasilone większą kwotą składek, niż miało to miejsce w latach ubiegłych, a spadek wartości aktywów zgromadzonych na indywidualnych rachunkach uczestników ppe nie był tak duży, jak w przypadku aktywów zgromadzonych na indywidualnych kontach emerytalnych.

Wpływ kryzysu finansowego na wartość aktywów zgromadzonych na rachunkach uczestników ppe w 2008 r.:

1) wpływ środków z ppe:

- w 2008 r. wypłacono łącznie kwotę 92,8 mln zł, o ponad 20 mln zł mniej niż w 2007 r. Wypłaty te dotyczyły około 8,5 tys. uczestników ppe, około 2 tys. osób więcej niż w 2007 r. dokonało dyspozycji wypłaty. W przypadku ppe możliwość dokonania wypłaty może nastąpić jedynie po spełnieniu przesłanek zawartych w ustawie o ppe, stąd wzrost liczby wypłat nie jest bezpośrednio związany z niekorzystną sytuacją na rynku finansowym. Natomiast spadek wartości wypłat w 2008 r., oraz wartości średniej wypłaty może być spowodowany spadkiem wartości środków zgromadzonych na rachunkach uczestników wynikającego z ujemnych wyników inwestycyjnych,
- w omawianym okresie dokonano wypłat transferowych środków zgromadzonych w ppe na kwotę 157,4 mln zł, z czego prawie 67% stanowiły wypłaty do innego ppe. Kwota wycofanych środków z tytułu wypłat transferowych do innego ppe lub na IKE była wyższa o 6 mln zł w porównaniu do 2007 r. W 2008 r. dokonano 9,5 tys. wypłat transferowych do innego ppe lub na IKE (o 3 tys. więcej wypłat transferowych niż 2007 r.).

2) wpływ nowych środków do ppe:

- wpływy z tytułu składek podstawowych wyniosły w 2008 r. 806,0 mln zł, co oznacza, że na ppe pracodawcy wpłacili o 11,3% więcej środków niż w roku poprzednim,
- wpływy z tytułu składek dodatkowych wyniosły 26,0 mln zł, co oznacza, że uczestnicy ppe zasilili swoje rachunki o 11,3% wyższą kwotą niż w roku poprzednim,
- wpływy netto, czyli wpływy nowych środków pomniejszone o wpływy kwot z ppe, wyniosły dla rynku ppe 581,8 mln zł, o prawie 58 mln zł więcej niż w 2007 r., natomiast w poszczególnych formach ppe najwyższy wpływ netto zanotowano:
  - w funduszach inwestycyjnych 291,4 mln zł,

Pracownicze programy emerytalne w 2008 roku

- w zakładach ubezpieczeń 157,1 mln zł,
- w pracowniczych funduszach emerytalnych 133,3 mln zł.